

Едуард РАСЮК,

кандидат юридичних наук, професор,
Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України,
головний оперуповноважений 3-го відділу (стратегічного аналізу),
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4065-5266>

Олександр КАЛИНОВСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України,
начальник 3-го відділу (стратегічного аналізу),
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3874-4585>

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Організована злочинність у період воєнного стану завдає неабиякої шкоди українському суспільству і державі, а її зрощення з корупцією, яка як явище масштабується у воюючій країні, призводить до небезпечних наслідків. Організована корупційна злочинність у період дії воєнного стану в Україні викликана певними чинниками, зокрема: тривалою відсутністю конституційно забезпечених можливостей впливу громадян на органи державної влади й управління (через відсутність реалізації виборчого права), що породжує слабкість демократичних інституцій; позбавленням конституційної реалізації демократичних процесів у територіальних громадах через формування військових адміністрацій, які перебирають на себе функції органів місцевого самоврядування, що нівелює децентралізацію, руйнує інституційні засади самоврядування, погіршує довіру громадян до держави та знижує їх контроль за управлінням процесами у громаді; зміною у проведенні публічних закупівель в умовах воєнного стану, що призвело до спрощених процедур закупівель, прямих договорів, завищення вартості товарів і їх неринкової оцінки, тобто в обхід системи «Prozorro» та інших органів контролю; збільшення протиріч і конфліктів на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях, які є джерелом причин та умов злочинності, зокрема й організованої корупційної. Організована корупційна злочинність, проникаючи в усі сфери людської життєдіяльності й на усіх рівнях (побутовому, діловому, політичному), ретельно планує злочинну діяльність, маскує її під легальний бізнес, використовує корумповані зв'язки в органах державної влади й управління, застосовуючи відомі і новітні способи корупції. Тому правоохоронні органи, що здійснюють заходи із запобігання та протидії корупції, повинні: встояти перед воєнними викликами; шляхом протидії мінімізувати її поширення в українському суспільстві; запобігти нанесенню нею непоправної шкоди соціально-економічній, політичній, організаційній, культурній сферам; нейтралізувати, усунути або заблокувати чинники, що сприяють вчиненню корупційних кримінальних правопорушень. Розробка і реалізація ефективних механізмів протидії організованій корупційній злочинності неможливі без комплексного кримінологічного аналізу та прогнозування такого суспільно небезпечного явища.

Наукова стаття присвячена дослідженню рівня суспільної небезпеки організованої корупційної злочинності, висвітленню окремих складових її кримінологічного аналізу, а також розкриттю негативних тенденцій даного негативного явища та прогнозуванню розростання його у короткостроковій перспективі.

Ключові слова: організована корупційна злочинність, кількісно-якісний аналіз, організовані групи, злочинні організації, державна політика, запобігання і протидія.

Постановка проблеми. Понад 12 років військової агресії, з них вже п'ятий рік повномасштабного воєнного вторгнення, тривають спроби сусідньої країни знищити незалежність України та стерти ідентичність українського народу. Окрім зовнішнього ворога, що завдає українській державі значної економічної і соціальної шкоди через ведення бойових дій й руйнування цивільної інфраструктури внаслідок постійних ракетно-дронових обстрілів, перед українським суспільством постають неабиякі виклики боротьби зі зрощеним внутрішнім ворогом – організованою корупційною злочинністю, яка, попри воєнний стан, завдає значних збитків і відкидає економічне, культурне, духовне зростання на десятки років назад. Сьогодні, як і в післявоєнний період, в українського суспільства є і буде колективний запит на запобігання та протидію злочинності, зокрема організованій корупційній. Потрібні принципово нові світові (європейські) ефективні підходи у боротьбі з організованою корупційною злочинністю щодо напрямів, принципів, форм, методів роботи правоохоронних органів та їх взаємодії з іншими державними і недержавними установами, підприємствами, організаціями, незалежно від форм власності, які є суб'єктами такої діяльності; налагодження дієвої співпраці між центральними і місцевими органами виконавчої влади, а особливо – з громадськістю у сфері запобігання і протидії корупційній злочинності, особливо її організованим формам.

Основоположними засадами ефективності запобігання і протидії організованій корупційній злочинності є вивчення обсягу явища, якому потрібно протистояти, зокрема: з'ясування кількісно-якісних показників, тобто стану, рівня, ціни, структури, характеру, динаміки та географії корупційних кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами (ОГ) і злочинними організаціями (ЗО); систематичне дослідження причин і умов, що детермінують організовану корупційну злочинність; вивчення основних ознак особи-лідера та учасників ОГ та ЗО, тобто складання кримінологічного портрета особи злочинця; з'ясування ролі жертви у механізмі вчинення корупційного кримінального правопорушення, що вчиняється ОГ та ЗО, систематизація найбільш вразливих ознак потерпілих, їх класифікація за ступенем віктимності та розробка відповідної типології; аналіз заходів, що здійснюються суб'єктами запобігання і про-

тидії організованій корупційній злочинності, з метою визначення їх ефективності та, у разі її відсутності, заміни іншими. Завершальним етапом має бути чіткий аналіз вищезазначених процесів та оцінка загроз серйозної та організованої злочинності, а кінцевим результатом (з урахуванням тенденцій та результатів прогнозування) – прийняття управлінських рішень у сфері формування та здійснення державної політики щодо запобігання і протидії організованій корупційній злочинності й механізму її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження окремих питань боротьби з корупційною злочинністю, зокрема у сфері економічної безпеки, здійснили такі вчені, як: В. С. Батиргарєєва, Р. С. Веприцький, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, Н. О. Гуторова, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, О. Г. Кальман, М. В. Корнієнко, В. Я. Конопельський, О. М. Литвинов, М. І. Мельник, М. І. Хавронюк, Г. В. Новицький, О. Ю. Шостко та ін. Проте враховуючи воєнний стан у державі, потребують додаткового вивчення окремі питання запобігання та протидії сучасній організованій корупційній злочинності із застосуванням системних, інноваційних підходів до її комплексного стратегічного аналізу і прогнозування.

Мета статті. Визначити рівень суспільної небезпеки організованої корупційної злочинності через висвітлення окремих кількісно-якісних показників корупційних кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами, організаціями або спільнотами, а також на основі кримінологічного аналізу розкрити негативні тенденції даного явища та спрогнозувати його розростання у короткостроковій перспективі.

Виклад основного матеріалу. Корупція в Україні у період воєнного стану – досить стійке, небезпечне соціально-негативне явище, яке гальмує євроінтеграційні реформи та виконання міжнародних зобов'язань. Згідно з дослідженням Transparency International, наша країна посіла 104 місце з-поміж 182 країн, отримавши 36 балів зі 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2025 рік. Такі результати засвідчили, що ми робимо неправильні кроки у напрямку покращення державної антикорупційної політики, оскільки повернулись до показників CPI за 2023 рік [3]. Найнебезпечнішим проявом

корупції є організована корупційна злочинність, яка зазіхає на демократичні процеси в державі, створює ілюзію неефективності діяльності антикорупційних органів у боротьбі з кримінальною корупцією на політичному і діловому рівнях, скорочує громадський контроль за суб'єктами запобігання і протидії корупції та завдає значних збитків українському суспільству. Дуже часто, особливо в умовах воєнного стану, організовані корупційні злочини виходять за межі кордонів окремої держави, оскільки продукуються і переплітаються з трьома основними злочинними промислами, на яких тримається транснаціональна організована злочинність, зокрема: торгівля зброєю та боєприпасами; торгівля людьми й людськими органами; наркобізнес. Так, Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності передбачає криміналізацію корупції і окреслює низку рекомендаційних заходів протидії корупції для держав-учасниць цього міжнародного документа [4].

Україна також ратифікувала даний міжнародний документ та низку інших, але не усунула чимало розбіжностей щодо трактування дефініцій, імплементації окремих заходів та впровадження методів кількісно-якісного аналізу й прогнозування організованої злочинності, зокрема корупційної, тощо. Попри необхідність осучаснення законодавчого забезпечення боротьби з організованою злочинністю (законів України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» й «Про оперативно-розшукову діяльність», схвалення «Концепції реалізації державної політики у сфері запобігання (превенції) правопорушень на період до 2030 року» та «Стратегії боротьби з організованою злочинністю на 2026–2030 роки», прийняття проєктів законів України «Про кримінальну розвідку» й «Про профілактику (превенцію) адміністративних і кримінальних правопорушень в Україні» тощо), в Україні впровадили і надалі удосконалюють у діяльності правоохоронних органів (суб'єктів боротьби з організованою злочинністю) запозичену найкращу європейську практику з оцінки загроз організованої злочинності – EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (EU-SOCTA), з подальшою імплементацією в українське законодавство методики оцінки загроз серйозної та організованої злочинності [8].

Основоположними засадами ефективності запобігання і протидії організованій корупційній злочинності є вивчення обсягу явища, якому потрібно протистояти, зокрема: з'ясування кількісно-якісних показників, тобто стану, рівня, ціни, структури, характеру, динаміки та географії корупційних кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами (ОГ) і злочинними організаціями (ЗО); систематичне дослідження причин і умов, що детермінують організовану корупційну злочинність; вивчення основних ознак особи-лідера та учасників ОГ та ЗО, тобто кримінологічного портрета особи злочинця; з'ясування участі жертви у механізмі вчинення корупційного кримінального правопорушення, що вчиняється ОГ та ЗО, систематизація основних найбільш вразливих ознак, їх класифікація за ступенем віктимності та розробка відповідної типології; аналіз заходів, що здійснюються суб'єктами запобігання і протидії організованій корупційній злочинності, з метою визначення їх ефективності та, у разі її відсутності, заміни іншими. Завершальним етапом має бути чіткий аналіз вищезазначених процесів та оцінка загроз серйозної та організованої корупційної злочинності, а кінцевим результатом – прийняття управлінських рішень у сфері формування та здійснення державної антикорупційної політики щодо запобігання і протидії організованій корупційній злочинності та механізму її реалізації.

Так, проаналізуємо окремі показники. Зокрема, за 2021–2025 роки кількість ОГ та ЗО, щодо яких розслідувано кримінальні провадження, становила 2728 (з них злочинних організацій – 298). По роках: у 2021 р. – 499 (45); 2022 р. – 395 (40); 2023 р. – 494 (51); 2024 р. – 663 (72); 2025 р. – 677 (90) [7]. Тобто чітко прослідковуються тенденції щодо повернення показників до рівня довоєнного року (до повномасштабного вторгнення росії) вже у 2023 р., зі збільшенням кількості злочинних організацій на 13,3% та подальшим стрімким зростанням кількості ОГ і ЗО у 2024 та 2025 роках.

Сучасні дані про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у складі ОГ та ЗО, практично відображають загальні тенденції організованої злочинності: 2021 рік – 2 248 осіб (з них у складі злочинної організації – 360 осіб), 2022 р. – 1 637 (276), 2023 р. – 2 103 (358), 2024 р. – 3 035 (714), 2025 р. – 3 089 (693). Частка ОГ та ЗО з корумпованими

зв'язками коливається від 6,9% у 2024 р. (46 ОГ/ЗО) до 11,4% у 2021 р. (57). Зокрема, у 2022 р. цей показник становив 9,1% (36), у 2023 р. – 7,1% (35), а у 2025 р. – 8,2% (56). Це свідчить про тенденцію до зменшення показників із подальшим різким темпом зростання в останньому році звітного періоду на 1,3% відносно попереднього року та поступовим поверненням до рівня довоєнного року. При цьому частка злочинних організацій із корумпованими зв'язками має хвилеподібну криву з тенденціями зростання-зменшення-різкого зростання, а саме: 2021 р. – 4,4% (2 злочинні організації), 2022 р. – 10% (4), 2023 р. – 9,8% (5), 2024 р. – 8,3% (6), 2025 р. – 26,8% [див. рис. 1].

а їх питома вага від загальної кількості вказує на аналогічні процеси: 7,4% (у 2021 р.), 15,4% (2022 р.), 25,4% (2023 р.), 9,7% (2024 р.) та 10,1% (2025 р.).

Підрахунок кількості корупційних кримінальних правопорушень (за даними, оприлюдненими на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції [6]) показав, що у період з 2021 по 2025 рр. було обліковано 35 413 корупційних кримінальних правопорушень, за вчинення яких повідомлено про підозру 15 431 особі. Із них у 23 762 кримінальних провадженнях закінчено розслідування [2], зокрема: 2021 р. – 5 347 (відсутні статистичні дані про

Рис.1. Динаміка організованих груп і злочинних організацій з корумпованими зв'язками за період 2021-2025 роки

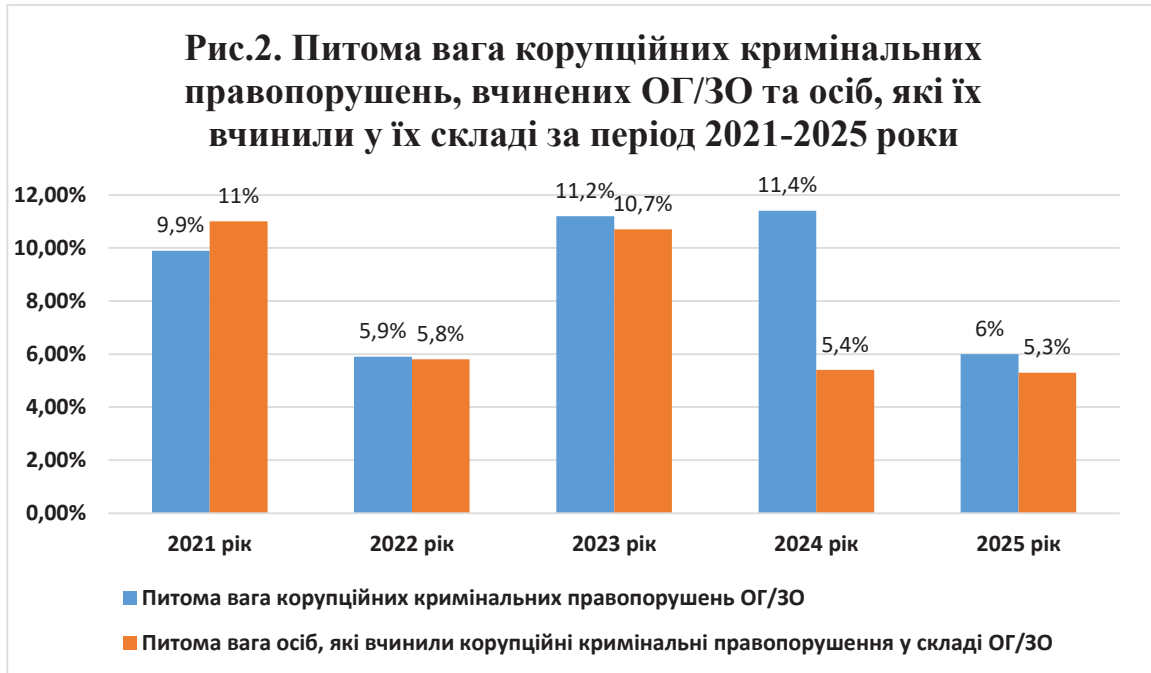
Щодо динаміки осіб, які були учасниками ОГ та ЗО з корупційними зв'язками, то їх кількість із 2021 по 2023 рік стрімко зменшувалася: з 244 осіб (у 2021 р.) та 149 осіб (2022 р.) до 130 осіб (2023 р.), з подальшим різким зростанням у 2024 р. до 220 осіб та у 2025 р. – до 238 осіб. Ідентичні тенденції спостерігаються і щодо питомої ваги учасників ОГ та ЗО з корумпованими зв'язками від їх загальної чисельності: зокрема, їх частка становила 10,9% у 2021 р., 9,1% – у 2022 р., 6,2% – у 2023 р., 7,2% – у 2024 р. та 7,7% – у 2025 р. Водночас тенденції щодо учасників злочинних організацій із корумпованими зв'язками відображають швидке кількісне зростання (2021 р. – 18 осіб, 2022 р. – 23, 2023 р. – 33, 2024 р. – 69, 2025 р. – 70),

кількість тяжких і особливо тяжких корупційних злочинів); 2022 р. – 3161 (з них тяжких і особливо тяжких злочинів – 42,6% (1 347)); 2023 р. – 4 258 (43,8% (1908)); 2024 р. – 5 254 (48,9% (2570)); 2025 р. – 5 642 (46,5% (2 624)) [1]. Частка корупційних кримінальних правопорушень, вчинених ОГ та ЗО, у яких закінчено розслідування, складає 9,1% (2 156 злочинів) від загальної кількості й коливається за звітний період від 5,9% (2022 р.) до 11,8% (2024 р.). Зокрема: у 2021 р. – 9,9% (530 злочинів); 2022 р. – 5,9% (185); 2023 р. – 11,2% (486); 2024 р. – 11,8% (619); 2025 р. – 6% (336 злочинів). Тут чітко простежується тенденція до збільшення організованих форм корупційної злочинності, почина-

ючи з 2022 року, тобто з моменту повномасштабного вторгнення росії.

Щодо осіб, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення, у провадженнях за якими закінчено розслідування (16 566 осіб), то тут спостерігається чітка тенденція до поступового збільшення: 2021 р. – 2 228 осіб; 2022 р. – 2 569; 2023 р. – 3 373; 2024 р. – 3 867; 2025 р. – 4 529.

У кримінальній статистиці за звітний період із загальної кількості виділимо осіб, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення у складі ОГ та ЗО. Зокрема, у 2021 р. їх частка становила 11% (244 особи); у 2022 р. – 5,8% (149); у 2023 р. – 10,7% (360); у 2024 р. – 5,4% (208); у 2025 р. – 5,3% (238) [див. рис. 2].

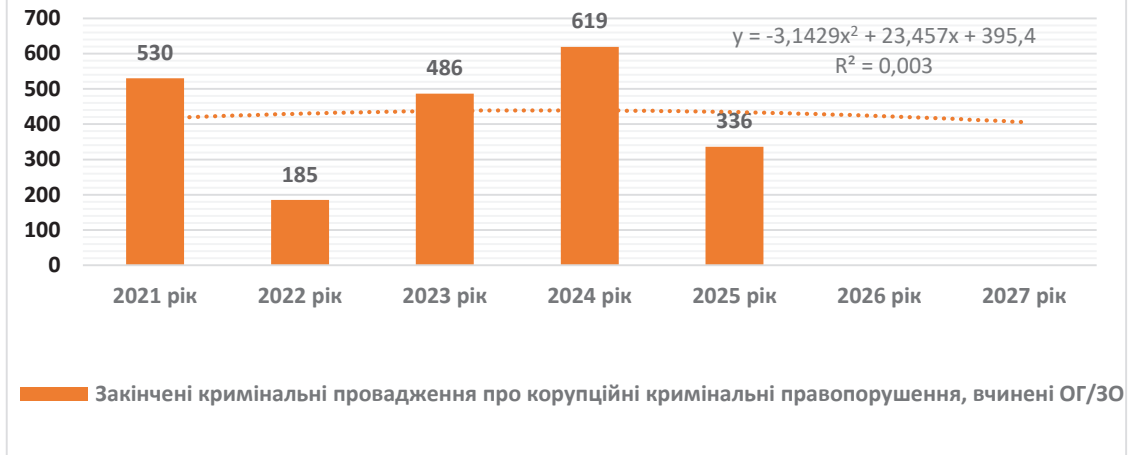
Збитки, завдані внаслідок вчинення корупційних кримінальних правопорушень за звітний період (окрім 2021 року, інформація за який відсутня), тобто за 2022–2025 рр., становлять 11 315 354 343 грн та мають тенденцію до щорічного зростання. Із них збитки, завдані корупційними кримінальними правопорушеннями, що були вчинені ОГ та ЗО, складають у середньому 7,8% від загальної суми, зокрема: у 2022 р. – 4,8% (загальна сума збитків – 1 833 053 782 грн, із них ОГ та ЗО – 88 137 521 грн); у 2023 р. – 8,2% (2 837 528 282 грн / 233 084 509 грн); у 2024 р. – 7,3% (3 359 991 773 грн / 244 256 400 грн), а у 2025 р. – 11% (3 284 780 506 грн / 362 434 359 грн). Відшкодування збитків, завданих кримінальними правопорушеннями, перебуває на невисокому рівні: зокрема, у 2022 р. воно становило 13,9% від загальної суми завданої шкоди, що складає 254 406 311 грн (при цьому за злочинами ОГ та ЗО – лише 1,9%, тобто 1 694 159 грн від суми завданих ними збитків); у 2023 р. – 31,2%, або 886 143 497 грн (за злочинами ОГ та ЗО – 16,6%, що становить 38 582 362 грн); у 2024 р. – 13,8%,

або 462 402 762 грн (за злочинами ОГ та ЗО – 9,8%, що дорівнює 23 890 168 грн), а у 2025 р. – 31,7%, що становить 1 041 477 362 грн (за злочинами ОГ та ЗО – 1,5%, тобто 15 415 171 грн) [2].

На фоні збільшення прогнозованої корупційної злочинності в межах майже 15% за підсумками 2025 року, протягом двох наступних років простежуються аналогічні тенденції щодо збільшення кількості закінчених кримінальних проваджень за такими злочинами, вчиненими ОГ та ЗО: у межах 25% у 2026 р. та на 19% у 2027 р. порівняно з 2025 р. Це підтвердила проведена апроксимація даних із поліноміальною лінією тренду ($R^2 = 0,003$). [див.рис.3]

Національний склад учасників злочинної діяльності ОГ та ЗО, які вчиняють заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем, свідчить про те, що домінуючу частку складають українці; також зафіксована невелика частка білорусів, грузинів, угорців, словаків та чехів. Однак останнім часом простежується тенденція до збільшення залучення іноземців до такої злочинної

Рис. 3. Прогнозування закінчених кримінальних проваджень за корупційні кримінальні правопорушення, вчинених ОГ/ЗО, з використанням поліноміальної лінії тренду

діяльності. Це ускладнює повну ідентифікацію та верифікацію бенефіціарних власників рахунків, які відкриваються у банківських установах, а також збільшує тривалість отримання відповідей на запити в межах міжнародної правової допомоги від окремих країн (Республіка Кіпр, Панама, Велика Британія, Гонконг, Нова Зеландія тощо).

Специфіка заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців охоплює низку дій як в Україні, так і за її межами. Дії залучених іноземців за межами України можуть мати як протиправний, так і формально правомірний характер – наприклад, коли функції виконують наймані працівники (зокрема номінальні директори панамських чи кіпрських компаній, які відіграють лише формальну роль і не обізнані ні з джерелами походження коштів на рахунках товариства, ні з напрямками їх подальшого використання). Вчинення ОГ та ЗО злочинів, передбачених ст. 191 КК України (що передбачають участь у тендерних закупівлях), вимагає ретельного підбору учасників, які знаються на тендерних процедурах, можуть забезпечити бажаний результат, здатні оцінити можливі наслідки злочинних дій та розробити механізми уникнення або мінімізації ризиків прискіпливої перевірки з боку контролюючих, правоохоронних органів та громадськості. Дещо інший підхід застосовується, якщо такі злочини вчиняються службовими особами: до складу ОГ та ЗО залучаються особи, які наділені пев-

ними повноваженнями, чітко орієнтуються в їх межах та усвідомлюють наслідки їх використання у злочинній діяльності задля кращого приховування слідів злочину.

Дії ОГ та ЗО у сфері фінансів характеризуються специфічними особливостями їх учасників. Не обов'язково всі члени групи, проте щонайменше один або кілька (залежно від масштабів злочинної діяльності) повинні мати фах фінансиста, володіти системними знаннями, управлінськими та аналітичними навичками щодо оцінки фінансового стану підприємств, бюджетування, прогнозування, контролю за витрачанням коштів та розробки заходів із мінімізації ризиків, а також уміло застосовувати ці навички як у легальній практиці, так і в нелегальній діяльності. Окрім цього, у зазначеній сфері ОГ та ЗО використовують різноманітні технології та знаряддя. Зокрема, фінансово-господарські операції з купівлі-продажу товарно-матеріальних цінностей, що здійснюються українськими державними підприємствами (де діють ОГ та ЗО) з юридичними особами-нерезидентами, зовні мають вигляд цілком законних. Контрагенти за цими договорами можуть бути зареєстровані в розвинутих країнах, наприклад у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії; вони можуть мати директорів-іноземців та подавати звітність до органів контролю. Однак їх справжнім бенефіціарним власником часто є публічна особа, яка завуальовано

відіграла вирішальну роль у виборі цього контрагента державним підприємством. У таких випадках закупівлю здійснюють за завищеними цінами, що включають «особистий інтерес» бенефіціара, тоді як фактичне постачання матеріальних цінностей здійснює суб'єкт господарювання з реального сектору економіки. Тут край важливо для правоохоронних органів на початковому етапі розслідування кримінального провадження – задля ефективного його проведення та надання правової оцінки діям усіх учасників вчинення заволодіння коштами з використанням іноземців – провести аналіз та дослідити законодавства країн, у яких зареєстровані компанії, що фігурують у розслідуванні, та країни, у банківських установах яких відкриті рахунки цих компаній. [9, с. 145].

Також ОГ та ЗО використовують інноваційні технології під час проведення тендерних закупівель, де переможцем обирається «конкретний» суб'єкт господарювання. Іншим проявом такої діяльності є внесення недостовірних відомостей до офіційних документів (актів виконаних робіт) та отримання «відкатів» за укладання договорів із підрядниками. Суб'єкти господарювання, діючи в різних сферах економіки, здійснюють привласнення коштів, зокрема з місцевого та державного бюджетів, шляхом підроблення документів або внесення до них завідомо неправдивих даних про обсяги фактично виконаних робіт, вартість використаних матеріалів тощо. Прикладом такої діяльності є привласнення бюджетних коштів через складання завідомо підроблених документів про обсяги та вартість робіт із капітального ремонту автомобільних доріг. В іншому випадку привласнення дизельного пального державного підприємства здійснювалося шляхом його зливання з паливних баків транспорту з подальшою реалізацією споживачам за готівку, яка розподілялася між учасниками організованої злочинної групи.

Кількісний склад та структура ОГ та ЗО, що вчиняють корупційні кримінальні правопорушення, варіюються залежно від конкретного випадку та сфери, у якій вони вчиняються (приватний або державний сектор). Проте, переважно, це стійкі об'єднання, зазвичай у складі трьох і більше осіб, що характеризуються ієрархічною побудовою та сталими особистими зв'язками. Такі об'єднання створюються з метою систематичного вчинення

корупційних злочинів, а також супутніх їм кримінальних проступків та інших правопорушень.

Найбільшого корупційного впливу та, відповідно, злочинної привабливості для ОГ та ЗО знає сфера будівництва, земельних відносин та відбудови інфраструктури. Зокрема, це виявляється через: закупівлю енергообладнання за завищеними цінами з подальшим поверненням різниці у вигляді неправомірної вигоди особам, які приймали рішення про виділення коштів із державного бюджету; відбудову інфраструктури, пошкодженої внаслідок російських ракетно-дронових бомбових обстрілів, шляхом маніпуляцій на тендерах, коли перемогу здобувають компанії з дорожчими пропозиціями, а різниця повертається як «відкат» особам, відповідальним за вибір об'єктів; реалізацію урядових будівельних проєктів, за яку окремі держслужбовці вимагали від компаній 10% комісії за вибір та подання проєктів на затвердження, акумулюючи значні суми необлікованих коштів для їх подальшого розподілу через неофіційних «волонтерів-радників»; отримання дозволів у місцевих адміністраціях на реалізацію погоджених проєктів будівництва, де чиновники вимагають перерахування коштів на підконтрольні рахунки за позитивне вирішення питання; а також зловживання під час публічних закупівель робіт і послуг із будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг, що полягають у штучному завищенні їх вартості з метою незаконного збагачення тощо.

На загальнодержавному рівні корупція тісно пов'язана з екологічною злочинністю, зокрема: порушенням правил охорони або використання надр, а також незаконним видобутком корисних копалин (нафти, каоліну, піску, вапняку); незаконним видобуванням, збутом, придбанням, передачею, пересиланням, перевезенням та переробкою бурштину; незаконною порубкою, перевезенням, зберіганням або збутом лісу; незаконним полюванням; незаконним зайняттям рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Службові особи державних органів і установ, на яких законодавством покладено здійснення контролю у цій сфері, досить часто вчиняють корупційні кримінальні правопорушення, переважно у сфері службової діяльності. Так, учасники ОГ з метою одержання неправомірної вигоди здійснювали розкрадання корисних копалин загальнодержавного значення, а саме каоліну з родовища, що належало

державному підприємству. Злочинна схема реалізувалася шляхом реорганізації цього підприємства у підконтрольне ТОВ та надання безперешкодного доступу до вказаного родовища іншим підконтрольним структурам, які здійснювали необлікований видобуток каоліну, переробку сировини на готову продукцію та її подальшу реалізацію за світовими цінами у міжнародних масштабах.

Однією з найбільш корумпованих сфер є державна та комунальна медицина. У період дії воєнного стану значно збільшилася кількість осіб, які з різних причин (здебільшого з метою ухилення від мобілізації військовозобов'язаних до лав Збройних Сил України) прагнуть незаконно отримати групу інвалідності. Це породжує низку службових корупційних правопорушень, зокрема: незаконне збагачення голів та членів медико-соціальних експертних комісій (МСЕК); одержання неправомірної вигоди лікарями, які встановлюють фіктивні діагнози для подальшого оформлення статусу особи з інвалідністю, а також інші зловживання службовим становищем.

Простежується очевидна злочинна діяльність ОГ та ЗО й в інших сферах, оскільки корупція тісно взаємопов'язана з багатьма аспектами життєдіяльності суспільства. Реалізація злочинних схем у бізнесовому середовищі (реєстрація фіктивних фірм, внесення неправдивих відомостей до офіційних документів, підроблення документів) із використанням спеціальних знань у певних секторах чи галузях економіки, що є вразливими до корупції, стає дедалі привабливішою для організованої злочинності. Наприклад, з огляду на режим державної таємниці та значні обсяги замовлень у період воєнного стану, сфера військового постачання є особливо вразливою до службової злочинності, а оборонна промисловість зазнає високих корупційних ризиків. Крім того, недоліки в організації мобілізаційних процесів під час воєнного стану детермінували вчинення корупційних службових злочинів керівниками та працівниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (незаконне збагачення, недостовірне декларування тощо). Зокрема, учасники ОГ на чолі з командиром однієї з військових частин та чотирма його підлеглими протиправно нараховували та виплачували «бойові» доплати військовослужбовцям підрозділу, які фактично не несли службу на передовій. Це завдало державі збитків на суму понад 3,5 млн грн.

Організатори розробили злочинну схему для привласнення частини з нарахованих виплат військовим свого підрозділу, які перебували за межами зони бойових дій.

Висновок. Серйозною загрозою для обороноздатності держави та її стійкості у війні проти російського агресора залишається організована корупційна злочинність, зокрема та, що має транснаціональний характер. У зв'язку з цим вкрай важливим є застосування ефективних заходів, спрямованих на запобігання кримінальним загрозам, що походять від корупційної діяльності організованих груп та злочинних організацій. Одним із таких дієвих інструментів є системний кількісно-якісний аналіз організованої корупційної злочинності, і в цьому напрямі правоохоронними органами вже досягнуто значних результатів. Однак ця діяльність, а саме процес здійснення такого аналізу, не позбавлена певних розбіжностей та неузгодженостей. Зокрема, це стосується підходів до підготовки Звіту з оцінювання загроз тяжкій та організованій злочинності (СОСТА Україна). Під час його розробки необхідно використовувати значно більший обсяг інформації про діяльність організованих корупційних угруповань, яка є багатогранною та перебуває у володінні різних державних і правоохоронних органів.

Майбутнє України безпосередньо залежить від злагодженої та ефективної діяльності сил безпеки й оборони, органів державної влади та громадянського суспільства. Водночас запобігання організованій корупційній злочинності та протидію їй мають забезпечувати правоохоронні органи, функціонуючи як єдиний взаємодоповнюючий механізм. На жаль, на сьогодні існують певні труднощі щодо чіткої взаємодії між правоохоронними структурами у цій сфері. Вона потребує суттєвого покращення та узгодження – наприклад, у межах співпраці членів міжвідомчої аналітичної групи зі здійснення оцінювання загроз тяжкій та організованій злочинності за системою СОСТА Україна. Зокрема, це стосується аналізу та опису різних сфер злочинної діяльності, які є підслідними різним правоохоронним органам (таких як «Корупція», «Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом» тощо).

Криміногенна ситуація в умовах повномасштабної збройної агресії РФ проти України залишається складною. У зв'язку з цим, на основі підготовленого Звіту про результати оцінювання загроз

тяжкій та організованій злочинності (СОСТА Україна) за період 2021–2024 рр., має бути розроблена нова Стратегія боротьби з організованою злочинністю на 2026–2030 рр. Висновки щодо загальної оцінки загроз тяжкій та організованій злочинності

повинні стати підґрунтям для прийняття управлінських рішень керівниками правоохоронних органів щодо прогнозування та планування заходів із запобігання організованій корупційній злочинності та протидії їй.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ:

1. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями (картка 1 – ОЗ) за 2021–2025 роки. URL.: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizaciyami-2>.
2. Звіт про стан протидії корупції за 2021–2025 роки (картка 1 – КОП). URL.: <https://mvs.gov.ua/activity/prevention-corruption/statistika>.
3. Індекс сприйняття корупції – 2025. Дослідження Transparency International (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2025 рік. URL.: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2025/>.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року, ратифікована із застереженнями і заявами Законом № 1433-IV (1433-15) від 04.02.2004. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.
5. Наказу Міністерства внутрішніх справ від 08 листопада 2023 року № 902 «Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «СОСТА» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2041-23/stru/sp:dark?lang=en>.
6. Обрахунок кількості корупційних кримінальних правопорушень, за даними оприлюдненими на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції. URL.: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/2/info/1/>.
7. Обрахунок кількості організованих груп та злочинних організацій за даними сайту Офісу Генерального прокурора (Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями (картка 1 – ОЗ (2021–2025 роки))). URL.: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizaciyami-2>.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2022 року № 59 «Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки СОСТА Україна». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2022-%D0%BF#Text>.
9. Дерновий В. В. Обставини, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування заволодіння чужим майном, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців. *Вісник Запорізького національного університету*. 2020. № 3. С. 140–147. (Серія «Юридичні науки»). DOI:10.26661/2616-9444-2020-3-20.

REFERENCES:

1. Zvit pro rezultaty borotby z orhanizovanymy hrupamy ta zlochynnymy orhanizatsiiamy (kartka 1 – OZ) za 2021–2025 roky. URL.: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizaciyami-2>.
2. Zvit pro stan protydyii koruptsii za 2021–2025 roky (kartka 1 – KOR). URL.: <https://mvs.gov.ua/activity/prevention-corruption/statistika>.
3. Indeks spryiniattia koruptsii – 2025. Doslidzhennia Transparency International (Corruption Perceptions Index – CPI) za 2025 rik. URL.: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2025/>.
4. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti. Pryiniata rezoliutsiieiu 55/25 Heneralnoi Asamblei vid 15 lystopada 2000 roku, ratyfikovana iz zasterezhenniamy i zaiavamy Zakonom № 1433-IV (1433-15) vid 04.02.2004. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.
5. Nakazu Ministerstva vnutrishnikh sprav vid 08 lystopada 2023 roku № 902 «Pro zatverdzhennia Instruktzii z formuvannia ta vedennia informatsiinoi pidsystemy «SOСТА» informatsiino-komunikatsiinoi systemy «Informatsiinyi portal Natsionalnoi politsii Ukrainy»». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2041-23/stru/sp:dark?lang=en>.
6. Obrakhunok kilkosti koruptsiinykh kryminalnykh pravoporushen, za danymy opryliudnenymy na saiti Natsionalnoho ahentstva z pytan zapobihannia koruptsii. URL.: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/2/info/1/>.
7. Obrakhunok kilkosti orhanizovanykh hrup ta zlochynnykh orhanizatsii za danymy сайту Ofisu Heneralnoho prokurora (Zvit pro rezultaty borotby z orhanizovanymy hrupamy ta zlochynnymy orhanizatsiiamy (kartka 1 – OZ (2021–2025

roky)). URL.: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2>).

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2022 року №59 «Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи otsinky SOCTA Ukraina». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2022-%D0%BF#Text>.
9. Dernovyi V. V. (2020) Obstavyny, shcho pidliahaiut vstanovlenniu na pochatkovomu etapi rozsliduvannia zavolodinnia chuzhym mainom, vchynenoho shliakhom zlovzhyvannia sluzhbovym stanovyshchem iz zaluchenniam inozemtsiv. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*. 3. 140–147. (Seriiia «Iurydychni nauky»). DOI:10.26661/2616-9444-2020-3-20.

Eduard RASIUK,

Chief Operations Officer of the 3rd Department (Strategic Analysis) of the Strategic Investigations Department of the National Police of Ukraine, Candidate of Law, Professor, Police Colonel
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4065-5266>

Oleksandr KALYNOVSKYI,

Head of the 3rd Department (Strategic Analysis) of the Strategic Investigations Department of the National Police of Ukraine, Candidate of Law, Senior Researcher, Police Lieutenant Colonel
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3874-4585>

CRIMINOLOGICAL ANALYSIS AND FORECASTING OF CORRUPTION-RELATED ORGANISED CRIME IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

Organised crime during martial law causes significant damage to Ukrainian society and the state. Moreover, its convergence with corruption, an increasingly pervasive phenomenon in a country at war, leads to the most severe consequences. Corruption-related organised crime in Ukraine under martial law has been driven by certain factors, in particular: the prolonged absence of constitutionally guaranteed opportunities for citizens to influence state authorities and governance, due to the inability to exercise the electoral rights, which leads to the weakness of democratic institutions; the deprivation of the constitutional implementation of democratic processes in territorial communities, due to the establishment of military administrations which assume the functions of local self-government bodies, thereby undermining decentralisation, eroding the institutional foundations of self-government, reducing citizens' trust in the state and diminishing their control over the management of community processes; a change in public procurement procedures under martial law, leading to simplified procurement procedures, direct contracts, inflated prices for goods and their non-market valuation, thus bypassing the «Prozorro» system and other supervisory bodies; an increase in contradictions and conflicts at the national, regional and local levels, which constitutes both a source and a condition for the growth of crime, including corruption-related organised crime. Penetrating all spheres of social life at all levels (including domestic, business, and political), corruption-related forms of criminality are characterised by careful planning, concealment under the guise of legitimate business activities, and the exploitation of corrupt ties within state authorities and administrative bodies, employing both established and emerging forms of corruption. Therefore, law enforcement agencies that carry out measures to prevent and combat corruption shall: withstand military challenges; minimise its spread within Ukrainian society by counteracting it; prevent it from causing irreparable damage to the socio-economic, political, organisational, and cultural spheres; neutralise, eliminate, or block factors that contribute to the commission of corruption-related criminal offences. The development and implementation of effective mechanisms to counter corruption-related organised crime are impossible without a comprehensive criminological analysis and forecasting of such a socially dangerous phenomenon. The scientific article is devoted to researching the level of public danger posed by corruption-related organised crime, highlighting specific components of its criminological analysis, as well as revealing the negative trends of this negative phenomenon and forecasting its growth in the short term.

Keywords: *corruption-related organised crime, quantitative and qualitative analysis, organised groups, criminal organisations, state policy, prevention and counteraction.*

Стаття надійшла до редакції: 20.03.2026 р.

Прийнята до друку: 13.05.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення): 25.05.2026 р.